

POSUDEK NA HABILITAČNÍ PRÁCI

Jarmara, Tomáš: Politické strany: Institucionalizace, univerzalizace, kartelizace.
Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. 218s.

Habilitační práce se zabývá velmi aktuálním tématem, které je ve středu zájmu nejen řady českých politologů, ale i celé světové politicko-vědní obce. Politické strany jsou jedním z hlavních nástrojů politiky a tudíž důležitou složkou politického systému. Přestože se zdá, že téma politických stran je dnes výrazně probádanou disciplínou, v moderní společnosti se neustále objevují nové trendy a metodologické přístupy, které směřují k prohloubení poznání této problematiky. Velmi důležité pak je určitě i propojení teorie a praxe politických stran, na které se recenzovaná habilitační práce snaží zaměřit.

Hlavním cílem práce je nalézt hlubší souvislosti současného stavu politických stran, který je důsledkem procesů, který doprovázel vývoj politického stranictví od počátku demokratické tranzice v roce 1989, přičemž se zaměřuje na tři klíčové záležitosti spojené s politickými stranami, a to institucionalizaci, univerzalizaci a kartelizaci. Práce je časově vymezena se vznikem a existencí českých politických stran v posledních dvaceti letech. Tento úkol je nesmírně obtížný a svým způsobem téměř nespílnitelný. Jako jeden z posledních zahraničních autorů se o něco podobného poměrně úspěšně pokusil Alan Ware (*Political Parties and Party System*, 1996, 2009). V České republice bychom do této kategorie mohli zařadit publikaci Petra Fialy a M. Strmiska (*Teorie politických stran*, 1998) a práci M. Nováka (1997). Jinak se v současné teorii politických stran setkáváme spíše s fundamentálními publikacemi a studii zaměřenými na vybrané aspekty politických stran, jejichž výčet by byl poměrně dlouhý a řada z nich je uvedena v seznamu recenzované publikace.

Úvod práce splňuje všechny formální požadavky na vědeckou monografii. Autor detailně definuje téma výzkumu, na třech stranách představuje stav současného bádání, přičemž se zde objevuje většina podstatnějších starších i novějších publikací, které mají bezprostřední vztah k dané problematice výzkumu, i když jejich výčet není zcela úplný (např. by v seznamu literatury neměla chybět např. publikace *Handbook of Party Politics* ed. by Richard S. Katz a William Crotty, 2006).

V dalším textu úvodu se autor tradičně věnuje struktuře monografie a definuje i tři pracovní hypotézy, které se vztahují k třem hlavním již výše uvedeným tématům práce. První

testovanou hypotézou bylo ověřit, zdali v první fázi institucionalizace uspěly pouze ty strany, které byly schopny naplnit vnitřní a vnější podmínky institucionalizace v souladu s Panebiancovou teorií a s ohledem na specifika demokratické tranzice. Druhou testovanou hypotézou byl relativně rychlý a úspěšný přechod volebně nejúspěšnějších stran na model Kirchheimerovy univerzální strany (catch-all) a to v případě ODS již hned na počátku 90. let a v případě ČSSD s určitým časovým zpožděním. Třetí testovanou hypotézou byla postupná kartelizace českého stranického systému počínaje polovinou 90. let, když tendence ke kartelizaci byla zásadně umocněna následkem tzv. opoziční smlouvy uzavřené mezi ODS a ČSSD po parlamentních volbách v roce 1998, kdy se v systému objevily všechny typické znaky strany kartelu, jak jej ve své teorii popisují R. S. Katz a P. Mair (s.12). Autor by se při obhajobě mohl vyjádřit k hodnocení těchto třech hypotéz.

Autor věnuje zevrubnou pozornost i problematice metodologie, kde primárně vychází z empiricko-analytického přístupu, který je zpravidla aplikován pro oblast politických procesů a politického jednání a kam lze zařadit i výzkum politických stran. Práce je zakotvena v několika teoriích, autor jednak zmiňuje teorii demokratické tranzice, teorii politiky, kterou označuje za teorii středního dosahu. V předkládané práci se dále setkáváme s teorií institucionalizace politických stran, teorií univerzální strany a strany kartelu, které však jako teorie sociálních věd mají pouze pravděpodobnostní charakter. Dále se autor opírá o komparaci, statistické a kvantitativní metody, používá jednopřípadovou studii a využil i své aktivní účasti na politickém dění.

V práci je využívána řada dalších metod, jako např. idiografické metody, které byly vhodné pro předmět zkoumání jako „*více méně rozprostraněné časoprostorové události, které je třeba do jisté míry úplně vyložit*“. Idiografické metody byly přednostně vázány na studium historických a společenských fenoménů a snažily se postihnout příčiny a okolnosti jejich vzniku a proměny v čase.

Struktura práce se zdá být logická. Autor se dotýká prakticky všech zásadní otázek spojených s výzkumem politických stran. Nejdříve se vyrovnává s definičními kritérii politických stran a typologií, následuje kapitola věnovaná vzniku politických stran, jak z pohledu historického, tak institucionalizace. Následuje kapitola věnovaná problematice tzv. univerzální strany (catch all party), následně se autor věnuje evolučnímu přístupu ke studiu politických stran (tzv. kartelizace), zabývá se vládou stran a tzv. indexy participace, řeší problematiku volebních koalic a činností politických stran v parlamentech.

Texty jednotlivých kapitol jsou vyvážené a obsažné, opírají se o četné citace, postřehy a hodnocení autora, čtenář studiem jednotlivých kapitol získá základní přehled o teoretických konceptech politických stran, problémech výzkumu a aplikace na české politické strany.

Autor v monografii prokazuje schopnost pracovat se zahraniční a českou odbornou literaturou, interpretovat, analyzovat a zejména v částech věnovaných českým politickým stranám a stranickému systému i kriticky hodnotit. Prameny a zdroje jsou využívány v dostatečné míře, snad bych upustil od přímých citování některých politiků (Klaus). Po formální stránce je monografie redakčně dobře zvládnuta. Obsahuje řadu přehledných tabulek a schémat, které dobře dokumentují autorovy argumentační úvahy.

Použitá citační norma odpovídá citační normě. Celková úprava textu je dobrá, přehledná, autor dobře pracuje s podkapitolami a zůstává na jejich přijatelném počtu. Autor používá správnou politologickou terminologii. Bohužel v seznamu literatury chybí některé práce, které byly v textu citovány (jako např. Diamond-Günther 2003).

Předkládaná habilitační práce je zajímavým příspěvkem k hodnocení teoretických problémů spojených s problematikou současných politických stran, v řadě míst je velmi zajímavá svou aplikací na český a částečně i slovenský stranický systém, v čemž především spatřují její hlavní přínos a nadhodnotu. Svou přehledností a propojením teorie a praxe se určitě stane významnou českou publikací pro odborníky oboru politologie a dalších společenskovědních oborů, které se zabývají politickými stranami a českým stranickým systémem. Z těchto důvodů ji doporučuji k obhajobě jako habilitační práci.

V Olomouci dne 25. března 2013

Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.